

УДК 141.319.8:378.091.3:373.5.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.2.6>

Репетій Світлана Тимофіївна

кандидат психологічних наук,
докторант кафедри філософської антропології та культурології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-6946-0142

Гальченко Вікторія Миколаївна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти
факультету педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2865-7245

ДУХОВНО-ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність проблеми. Сучасна освіта тісно пов'язана з кризовими процесами, які відбуваються у суспільстві. Вивести країну з глибокої кризи можуть лише високодуховні, творчі особистості, орієнтовані на діалогічне спілкування, здатні до встановлення ефективних комунікативних зв'язків у різних сферах життєдіяльності. У зв'язку із цим значно підвищуються вимоги до освіти і педагога як носія духовності, який транслює духовні цінності підрастаючому поколінню.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену духовно-творчого розвитку особистості як основи професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Методи дослідження визначаються поставленою метою, проблемою духовного-творчого розвитку особистості як основи професійної культури майбутніх вихователів ЗДО. Здійснено теоретичний аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, проведено аналіз навчальних планів студентів спеціальності дошкільної освіти, здійснювалося систематичне спостереження за проявами духовно-творчого розвитку студентів під час практичних занять та в процесі проведення творчих конкурсів, культурно-масових та виховних заходів.

Результати. У статті надано власне трактування поняття «духовно-творчий розвиток особистості майбутнього вихователя», а саме: духовно-творчий розвиток – це якісні зміни, які відбуваються у свідомості майбутнього фахівця у процесі спілкування, навчання, самоосвіти та різних видів діяльності й призводять до появи таких новоутворень у психіці, як незумовлена любов, розширення свідомості, гуманістичне світобачення, свобода вибору, оптимістичність, високий творчий потенціал. Виокремлено та схарактеризовано компоненти професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Особливу увагу приділено поняттю духовної креативності, сутність якої полягає у розумінні того, що причина будь-якої ситуації знаходиться у духовному вимірі, а у фізичному – її наслідок. Установлено, що духовно-творчий розвиток особистості є основою формування професійної культури майбутнього фахівця.

Ключові слова: духовно-творчий розвиток, професійна культура, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, творчість, духовна креативність.

Вступ. Сьогодні в умовах економічної, політичної, духовної кризи суспільства внутрішній світ людини зазнає руйнівних тенденцій, що призводить до втрати духовної гармонії. Ознаками духовної кризи є: зростання байдужості, відчуженості, втрачання духовних ціннісних орієнтацій, відсутність віри в себе та прагнення до самопізнання, самовдосконалення, реалізації

творчого потенціалу. Освіта пов'язана з усіма процесами, які відбуваються в Українській державі. Вивести країну з глибокої кризи можуть високодуховні, творчі особистості, орієнтовані на діалогічне спілкування, здатні до встановлення ефективних комунікативних зв'язків у різних сферах життєдіяльності. У зв'язку із цим значно підвищуються вимоги до освіти і педагога як носія духовності, який транслює духовні цінності підрастаючому поколінню у процесі налагодження постійного діалогу засобом комунікативної діяльності.

Звідси маємо переконання, що майбутній вихователь закладу дошкільної освіти повинен мати високий рівень духовності, оскільки спілкується з наймолодшими представниками суспільства – дошкільниками, від правильного виховання яких залежить подальший поступ нашої держави. Окрім цього, завдання вихователя полягає не тільки у здійсненні освітнього процесу, а й у спрямуванні зусиль на власний духовно-творчий розвиток та самовдосконалення впродовж життя, оскільки лише високодуховний творчий педагог може виховати ідентичну особистість.

Проблема духовності особистості, її свідомості висвітлюється як у працях стародавніх філософів, мудреців, так і сучасних учених-філософів, педагогів, психологів, а саме: бл. Августина, Л. Виготського, М. Голець, В. Гумбольдта, С. Гроффа, Квінтіліана, С. Крилової, О. Лурії, І. Мелікова, Н. Павлик, Е. Помиткіна, О. Потебні, В. Сухомлинського, Н. Хамітова та ін.

Аналіз філософсько-психологічних та педагогічних поглядів щодо феномена духовності призвів до висновку, що духовність постає визначальною ознакою людини (М. Бердяєв, Н. Караульна, А. Комарова, Г. Сковорода, А. Соколов та ін.), повнотою буття, яка орієнтована духом (В. Баранівський, М. Горлач, В. Кремень, С. Кримський, В. Рибалко та ін.), складною системою, до якої входять утворення свідомості, самосвідомості, у яких віддзеркалюються потреби, ціннісні, моральні орієнтації (В. Андрущенко, І. Бех, К. Журба, О. Олексюк та ін.). Ознакою духовності особистості вчені вважають усвідомлення людиною себе як частини Всесвіту, що спрямовує її до самопізнання, самовдосконалення, творчості (В. Вернадський, В. Пликін, Е. Помиткін, А. Черній, І. Шванева, Ж. Юзвак та ін.).

Процес духовного зростання особистості, зокрема педагога, відбувається через самопізнання та вдосконалення внутрішніх якостей з орієнтацією на гуманістичні цінності.

Своєю чергою, гуманістична цінність розвитку професіоналізму закріплена у здатності педагогів організувати свій життєвий шлях як ціле, підкоряючись цілям і цінностям життя. Зокрема, А. Антип'єв зазначає, що гуманізація освіти полягає не тільки в утвердженні людяності у відносинах між суб'єктами цього процесу, а й в орієнтації на загальнолюдські цінності [1, с. 98].

Таким чином, духовно-творчий розвиток особистості стає основою професійної культури як системи світоглядних уявлень і переконань, які реалізуються у процесі взаємодії суб'єктів освітнього процесу та проявляються у ставленні до себе й до оточуючих людей.

Мета та завдання. Метою цього дослідження є теоретичне обґрунтування феномену духовно-творчого розвитку особистості як основи професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Методи дослідження. Поставлену мету дослідження було вирішено за допомогою використання системного аналізу основних характеристик духовно-творчого розвитку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, з'ясування структури професійної культури майбутнього фахівця та ролі духовно-творчого розвитку в її формуванні в сучасному закладі вищої освіти.

Результати. Розглянемо детальніше духовно-творчий розвиток студентів спеціальності дошкільної освіти.

На основі узагальнення презентованих у наукових джерелах трактувань духовності ми розглядаємо психолого-педагогічну сутність духовності особистості як глибинно-психологічне утворення – духовне «Я», усвідомлення якого сприяє духовному самовдосконаленню, життєтворчості за законами Краси, Добра, Істини, розвитку почуття духовної єдності з іншими як частинами Всесвіту. На основі структури особистості, визначеної В. Рибалкою, нами визначено структуру духовності особистості, а саме духовного «Я», яке є інтегральним поєднанням таких компонентів: духовної самосвідомості, духовної спрямованості, духовних рис характеру, духовної креативності, духовного спілкування, духовного досвіду [10, с. 148].

Дослідження багатьох учених засвідчують, що до складу духовності входять утворення свідомості й самосвідомості людини, у яких віддзеркалюються найважливіші життєві потреби, погляди, інтереси особистості, її ставлення до навколишньої дійсності й до себе самої.

Поняття свідомості займає вагоме місце у філософських та психолого-педагогічних працях, оскільки всі психологічні процеси підпорядковуються свідомості, змістом якої виступає духовність. Зокрема, на думку Н. Хамітова, свідомість може бути спрямована як на зовнішній світ, так і на самого себе, постаючи самосвідомістю [11, с. 333].

Самосвідомість – це виділення людиною себе з об'єктивного світу, усвідомлення свого ставлення до світу, себе як особистості, своїх дій, думок, чуттів, бажань, інтересів. Важливу роль у формуванні самосвідомості відіграє мова, яка виникає одночасно зі свідомістю та її відображує.

На думку Е. Помиткіна, духовний рівень свідомості людини характеризується розумінням того, що Всесвіт – єдиний організм, а Земля – його невід'ємна частина [9]. Отже, рівень духовної самосвідомості особистості характеризується усвідомленням себе та інших єдиними клітинами Всесвіту, що впливає на взаємостосунки та поведінку.

Видатний учений, філософ А. Лосєв зазначав, що якщо частини існують тільки тому, що вони відтворюють ціле, а ціле втілюється в окремих своїх частинах, то це означає, що кожна частина цілого стверджує себе завдяки не лише відтворенню цілого, а й також завдяки відтворенню інших частин. Частини цілого, на думку вченого, знаходяться не тільки у своєму цілому, а й одна в одній [7, с. 82], тому якщо особистість свідомо розвиватиме хоча б один компонент свого духовного «Я», то у цьому процесі будуть задіяні всі компоненти, що сприятиме розвитку духовності.

На нашу думку, усвідомлення майбутнім вихователем власного духовного «Я» сприяє розвитку рефлексії своїх внутрішніх якостей і спрямовує їх на вдосконалення, що відображається на зовнішній поведінці, зокрема комунікативній діяльності. Переданий вихователем відповідним словом емпірично закріплений досвід із власного духовного становлення буде сприйнятий дітьми. Таким чином, здійснюється розвиток духовного потенціалу вихованців.

Про духовну спрямованість людини також свідчить її ціннісні орієнтації в житті. Цінності відіграють важливу роль як у житті окремої людини, так і в житті суспільства. Сформована ієрархія ціннісних орієнтацій людини є основою для прийняття рішень та її поведінки. Сенсом існування людини як такої є її потреба в духовних цінностях, підпорядкування їм свого життя.

Е. Помиткін вважає: щоб наблизитися до абсолютної цінності – вищої Сутності у вихованні особистості, потрібно спиратися на систему трансцендентальних цінностей, а саме на Віру, Надію, Любов, і спрямованість на реалізацію ідеалів Краси, Добра та Істини в повсякденному житті [9, с. 83]. Прищеплення дітям цих ідеалів відбувається під час комунікативної діяльності, яка розгортається у процесі взаємодії вихователя і вихованців. Тому якщо студенти під час навчання підпорядковуватимуть своє життя духовним цінностям, то це сприятиме в майбутньому успішній педагогічній діяльності та розвитку духовності вихованців.

У процесі розвитку духовної спрямованості особистості важливу роль відіграє сприйняття мистецтва, особливо високохудожнього. Мистецтво формує цілісну особистість через естетичний еталон, який проявляється і в позитивних, і в негативних образах. Під час естетичного сприймання відбувається духовний, інтелектуальний, мовленнєвий розвиток особистості, формується здатність до оцінювання та висловлювання певного естетичного судження.

Тому майбутні вихователі у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, естетичної спрямованості («Художня праця», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Педагогічна творчість» тощо), вчать описувати отримані враження, вербалізувати відчуття та давати оцінку естетичним враженням тощо. А це, своєю чергою, збагачує духовну сферу майбутніх вихователів. Сприймаючи твори композиторів-класиків та народного мистецтва, класичну музику, студенти можуть пережити катарсис, після якого можливою є переоцінка цінностей та буття взагалі.

Варто зазначити, що майбутній фахівець із розвиненими духовно-естетичними потребами ставиться до себе, до природи, до інших не як власник, а як особистість, яка відчуває красу, унікальність і своєрідність кожної сутності.

Окрім вищезазначеного, ефективно сприяє розвитку творчої особистості студентів спеціальності «Дошкільна освіта» театральна студія, організована в рамках щорічної благодійної акції «Дитинство: крок у майбутнє». До Дня святого Миколая студенти спеціальності готують театралізацію казок, у процесі підготовки й проведення демонструють свої творчі здібності та вміння спочатку студентській аудиторії, а потім – вихованцям дитячих будинків під час зустрічей у рамках благодійної акції.

Наступний компонент духовності особистості – духовні риси характеру.

Характер як сукупність сталих психічних особливостей людини у філософії розглядають залежно від її світогляду. Тобто від моральних принципів, поглядів, переконань залежать спрямованість діяльності людини, ставлення до буття.

У психології характер розглядається як цілісне утворення, що визначає його людське «Я». На думку Н. Павлик, риси характеру – це стійка форма реагування, поведінки або ставлення [8, с. 72]. Е. Помиткін виокремив такі риси характеру порядної, високоморальної людини: вимогливість, відвертість у спілкуванні, відмова від лицемірства, хитрощів, дотримання високоморальних норм поведінки, відповідальність, старанність, сумління, надійність, схильність до героїзму, готовність до ризику заради високої мети, терпимість [9, с. 143]. Уважаємо, що саме цими якостями має володіти педагог, який прищеплюватиме їх підростаючому поколінню в процесі спілкування.

Спілкування є духовною потребою кожної особистості як представника суспільства. Як соціальне явище спілкування охоплює всі сфери буття і діяльності людини. Духовне спілкування на всіх рівнях й у всіх видах передбачає ставлення до кожного і до себе як до частин єдиного організму, а до тваринного і рослинного світу – як причетності до цього організму. Таке ставлення сприяє розвитку духовного єднання з Іншим. Об'єднуючою силою, яка лежить в основі духовного спілкування, є незумовлена любов.

Особливо цінними для нашого дослідження вважаємо наукові розвідки В.І. Жулай, яка вводить поняття «довершена любов», визначаючи її як вищу форму, як повне прийняття іншої особистості в усій конкретній її своєрідності. Учена зазначає, що феномену любові притаманно об'єднувати (від поєднання статей до єднання спільноти, таке єднання виявляється в запереченні егоїзму); сприяти продуктивному розвитку особистості; створювати почуття безпеки щодо Іншого завдяки довірі, яку вона викликає; відтворювати нову якість міжособистісних стосунків; чинити опір «егомережам», які підсилюють роздроблення суспільства [5, с. 150].

Отже, ураховуючи зазначені думки та положення, ми розглядаємо любов особистості, зокрема майбутнього вихователя, як незумовлену, яка існує без залежності від будь-чого, до себе, інших людей, усього сутнього і сприяє духовному єднанню з Іншим. Вихователь, сповнений незумовленою любов'ю, здатен виявляти це почуття, добираючи відповідні вислови, які демонструють дитині тепле, доброзичливе, позитивно забарвлене емоційне ставлення з домінантою на особистості дошкільника. Усе це є ознаками діалогічного спілкування, у якому людина визначається як найвища цінність.

Сучасні вчені Н.В. Хамітов та Л.І. Тарасюк розглядають креативність як здатність вирішувати проблеми на основі породження нових ідей. Автори зазначають: «Креативність справжнього творця повинна змінювати світ, а не переповняти його все новими і новими творами» [11, с. 181].

У Новітньому філософському словнику зазначено, що творчість – це конструктивна діяльність зі створення нового [4, с. 625].

Творчість в епоху античності пов'язувалася з креативними процесами космогенезу і поняттям Еросу як творчого цілепокладання, у середні віки – із креативним потенціалом Бога як Творця, в епоху Ренесансу творчість розглядалася як творчі здобутки людини, німецька класична філософія зосереджується на когнітивних аспектах творчості, деякі сучасні філософи (Н. Гартман, Е. Гуссерль, А. Уайтхед) вважають творчість суто інтелектуальним феноменом, філософія екзистенціалізму трактує творчість як екзистенціальний феномен, що є основою свободи особистості [4].

Усесвітньо відомий філософ М.О. Бердяєв у своїх дослідженнях стверджував, що людство стоїть на порозі світової релігійної епохи творчості, на так званому космічному перевалі. Ця творча епоха повинна створити нове творче вчення про людину, про світ та його розвиток. Таке вчення передбачає свободу як основу необхідності, а особистість – як основу всякого буття. На думку вченого, творче духовне життя – це рух, але рух своєрідний: не площинний, а вертикальний – вгору і вглиб. «Правда и красота не могут восторжествовать в плоскости мира, в широком поле родовой жизни, они возносятся на крест, и лишь через мистерию распятия воскресает роза мировой жизни» [2].

Зважаючи на вищесказане, ми переконані, що цією «трояндою світового життя» має стати розквітле творче начало людини, яка сміливо йтиме вперед назустріч незвіданому, вільно розправляючи крила творчої наснаги, долатиме життєві перепони, розв'язуючи творчі завдання, які ставить перед нею доля.

Суть духовної креативності полягає у розумінні того, що причина будь-якої ситуації знаходиться у духовному вимірі, у фізичному – її наслідок. Вирішення проблеми, прийняття рішення з урахуванням означеної думки сприяють духовному самотворенню, самовдосконаленню особистості і, як наслідок, продуктивній творчій життєдіяльності.

В. Красних, розглядаючи процес соціалізації індивіда, зазначає, що мислення і знання людини кожного покоління не успадковуються біологічно, а формуються прижиттєво, у процесі засвоєння культури, яка створена попередніми поколіннями. Таким чином, породжується досвід людини [12].

Досвід як філософська категорія – це цілісність і універсальність людської діяльності, яка фіксує єдність знань, навичок, почуттів, волі.

Духовний досвід накопичується особистістю у процесі її духовної життєдіяльності. Особистість, зокрема майбутній вихователь, який свідомо став на шлях духовного розвитку, пізнає, сприймає дійсність із позиції відчуття себе та іншого клітинами Всесвіту, а всього сутнього – як причетності до нього. Таке сприйняття сприяє розвитку морально-духовної рефлексії, спрямованості на реалізацію ідеалів Краси, Добра та Істини у повсякденному житті, духовному самотворенню, самовдосконаленню, творчому підходу до професійної діяльності, розвитку незумовленої любові, що й є духовним досвідом.

Наше бачення проблеми таке, що передумовами духовно-творчого розвитку як основи професійної культури майбутнього педагога дошкільної освіти мають стати творчі здібності студента, його потреба в самоактуалізації, мотивація особистісного та професійного зростання, орієнтація на певний ідеал педагога, духовні цінності, які він сповідує, ідентифікація з ними на основі наявності певних індивідуальних особливостей, неповторного стилю діяльності та поведінки.

На основі теоретичного аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури нами було з'ясовано, що духовний потенціал надається людині від народження, тому майбутній педагог у процесі навчання в закладі вищої освіти має перетворити своє життя на життєтворчість, під якою ми розуміємо усвідомлену життєдіяльність, удосконалення своїх внутрішніх якостей, підвищення професійної культури, що відображається у відповідних поведінкових актах.

На нашу думку, професійна культура майбутнього вихователя – це наявність у педагога духовного багатства (трансцендентальних цінностей), яскраво вираженої творчої індивідуальності, готової та здатної до нововведень і перетворень; особливих особистісних якостей (гуманізму, любові до дітей, педагогічного оптимізму, толерантності, тактовності тощо); знань, умінь та навичок педагогічної діяльності в галузі дошкільної освіти; зовнішньої естетичної привабливості [3].

Отже, професійна культура майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти – це багаторівневе та інтегроване утворення, що містить у собі такі компоненти:

1. Духовно-творчий (високий рівень духовності та креативності, здатність до саморегуляції та саморозвитку, певним чином сформовані життєві стратегії, цілі, плани, проекти, навички життєтворчості як провідні характеристики творчої індивідуальності студента).

2. Когнітивний (активне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, намагання глибше проникнути у сутність професії педагога дошкільної освіти).

3. Мотиваційно-ціннісний (особистісне ставлення майбутнього спеціаліста до вибраної професії, визначення її місця у загальній структурі професій, визначення провідної мотивації у роботі вихователя – гуманне ставлення до дитини, віра в її сили та можливості).

4. Рефлексивно-перцептивний (здатність до рефлексії, самопізнання, пізнання й розуміння інших людей, високий рівень емпатії).

5. Інструментальний (високий рівень загальної культури, життєвий досвід, наявність набутих у процесі навчання у ЗВО знань, умінь та навичок професійної діяльності, комунікативна компетентність) [3, с. 513].

Отже, визначені нами компоненти професійної культури майбутніх педагогів дошкільної освіти, необхідність розвитку духовно-творчого потенціалу вимагають постановки особливих завдань щодо підготовки педагогічних кадрів у системі сучасної вищої педагогічної освіти. Підготовка таких спеціалістів має базуватися на формуванні не лише професійних умінь та навичок, а й на побудові гуманістичного базису особистості майбутнього педагога дошкільної освіти, розвитку його творчих здібностей та можливостей, спрямованих на вдосконалення як власних внутрішніх якостей, так і внутрішнього світу своїх вихованців.

Висновки. Таким чином, трактуванням поняття «духовно-творчий розвиток особистості» майбутнього вихователя можна вважати таке: духовно-творчий розвиток – це якісні зміни, які відбуваються у свідомості майбутнього фахівця у процесі спілкування, навчання, самоосвіти та різних видів діяльності й призводять до появи таких новоутворень у психіці, як незумовлена любов, розширення свідомості, гуманістичне світобачення, свобода вибору, оптимістичність, високий творчий потенціал.

На нашу думку, покликанням людини, яка вибрала професію вихователя закладу дошкільної освіти, має стати наполеглива праця над духовно-творчим світом, як власним, так і вихованців. Життєвий шлях підростаючої особистості залежить від того, які цінності будуть прищеплені їй педагогом і батьками, які орієнтири вибиратимуться, які підходи будуть застосовані для того, щоб дитина усвідомила те, у чому полягає сенс її життя. На основі набутого у дитячі роки досвіду спілкування з оточуючим світом і людьми, закладених принципів, норм та правил поведінки, пережитих життєвих ситуацій, сформованого особистого ставлення до проблем та успіхів у вихованців складається бачення майбутнього та свого місця в ньому. Тобто створюється життєвий сценарій підростаючої особистості, в якому провідна роль належить педагогу, який, своєю чергою, повинен мати оптимістичне налаштування, широкий світогляд, високий рівень самосвідомості й творчості, здатність вести за собою, допомагаючи вихованцям створювати самих себе, змінювати світ на краще.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипьев А.Г. Гуманизация и гуманитаризация образования: состояние и проблемы. *Высшее образование в России*. 2009. № 6. С. 98–102.
2. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. Москва : Правда, 1989. URL: https://www.booksite.ru/fulltext/ber/dya/berdyayev_n_a/fil/filosof/index.htm (дата звернення: 21.07.2021).
3. Гальченко В.М., Семенча Л.Г. Професійна культура як системоутворювальний фактор успішності майбутніх педагогів у професійній діяльності. *The XXI century education: realities, challenges, development trends: collective monograph* / ed.: prof. Hanna Tsvietkova. Hameln : InterGING, 2020. С. 509–522.
4. Грицанов А.А. Новейший философский словарь. Минск : Современный литератор, 2007. 816 с.
5. Жулай В.І. Любов як соціальна цінність особистості в суспільних відносинах : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Київ, 2003. 186 с.
6. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации : курс лекций. Москва : Гнозис, 2001. 270 с.
7. Лосев А.Ф. Дерзание духа. Москва : Политиздат, 1988. 366 с.
8. Павлык Н.В. Психодиагностика и гармонизация характера личности в юношеском возрасте : учебно-методическое пособие. Киев : Логос, 2013. 151 с.
9. Помиткін Е.О. Формування духовних цінностей старшокласників у діяльності шкільної психологічної служби : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 1998. 259 с.
10. Репетій С.Т. Розвиток духовності майбутнього спеціаліста як необхідна умова його професійного зростання. *Вісник Інституту розвитку дитини*. 2014. Вип. 33. С. 147–153.
11. Философская антропология: словарь / под ред. доктора философских наук, профессора Н. Хамитова. Киев : КНТ, 2016. 472 с.

REFERENCES

1. Antip'ev A.G. (2009) Gumanizatsiya i gumanitarizatsiya obrazovaniya : sostoyanie i problemy [Humanization and humanization of education: state and problems]. *Vy`sshee obrazovanie v Rossii*, no. 6, pp. 98-102. [in Russian].
2. Berdyaev N.A. (1989) *Filosofiya svobody`*. Smysl tvorchestva [Philosophy of freedom. The meaning of creativity]. M. : Izdatel'stvo «Pravda». URL : https://www.booksite.ru/fulltext/ber/dya/berdyaev_n_a/fil/filosof/index.htm (date of application: 21.07.2021). [in Russian].
3. Gal'chenko V.M., Semencha L.G. (2020) Profesijna kul'tura yak sy`stemo utvoryuval'ny`j faktor uspishnosti majbutnix pedagogiv u profesijnij diyal`nosti [Future teachers' professional culture as a system forming factor for success in educational activities]. *The XXI century education: realities, challenges, development trends: collective monograph* / Ed.: prof. Hanna Tsvietkova. Hameln : InterGING, pp. 509-522. [in Ukraine].
4. Gritsanov A.A. (2007) *Noveyshiy filosofskiy slovar* [The latest philosophical dictionary]. Minsk: Sovremenniy literator. [in Belarus].
5. Zhulaj V.I. (2003) *Ljubov jak socialjna cinnistj osobystosti v suspil'nykh vidnosynakh* [Love as a social value of a person in public relations] (PhD Thesis), Kyiv. [in Ukraine].
6. Krasnykh V.V. (2001) *Osnovy psikholingvistiki i teorii kommunikatsii: Kurs lektsiy* [Fundamentals of Psycholinguistics and Communication Theory: Lecture Course]. Moscow: Gnozis. [in Russian].
7. Losev A.F. (1988) *Derzanie dukha* [Daring of spirit]. Moscow: Politizdat. [in Russian].
8. Pavlyk N.V. (2013) *Psikhodiagnostika i harmonizatsiya kharaktera lichnosti v yunosheskom vozraste: uch.-met. posobie* [Psychodiagnosics and harmonization of personality character in adolescence: a training manual]. Kyiv: Logos. [in Ukraine].
9. Pomytkin E.O. (1998) *Formuvannja dukhovnykh cinnostej starshoklasnykiv u dijajlnosti shkil'noji psykhologhichnoji sluzhby* [Formation of spiritual values of high school students in the activity of school psychological service] (PhD Thesis), Kyiv. [in Ukraine].
10. Repetij S.T. (2014) *Rozvytok dukhovnosti majbutnjogho specialista jak neobkhidna umova jogho profesijnogho zrostannja* [Development of the spirituality of the future specialist as a necessary condition for his professional growth]. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny : zbirnyk naukovykh pracj* [Bulletin of the Institute for Child Development: a collection of scientific papers]. Kyiv: Bulletin of the Institute for Child Development, vol. 33, pp. 147-153. [in Ukraine].
11. Khamitov N. (2016) *Filosofskaya antropologiya: slovar'* [Philosophical Anthropology: Dictionary]. Kyiv: KNT. [in Ukraine].

Repetii Svitlana Tymofiivna

Candidate of Psychological Sciences,
 Doctoral Student at the Department of Philosophical Anthropology and Cultural Studies
 National Pedagogical Dragomanov University
 9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6946-0142

Halchenko Viktoriia Mykolaivna

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool Education of
 Faculty of Pedagogy and Psychology
 National Pedagogical Dragomanov University
 9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2865-7245

**SPIRITUAL AND CREATIVE DEVELOPMENT
 AS THE BASIS OF THE FUTURE SPECIALISTS' PROFESSIONAL CULTURE
 PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL ASPECT**

The topicality of the problem. Modern education is closely related to the crisis processes occurring in our society. Only highly spiritual, creative individuals and professionals, who are focused on dialogical communication and are able to establish effective communicative connections in various spheres

of life, can lift the country out of the deep crisis. As a result, the requirements imposed on education and the teacher who transmits spiritual values to the younger generation are greatly increased.

The purpose of the study is to lay the theoretical foundation of the phenomenon of spiritual and creative development of the individual as the professional culture basis of the future preschool educator.

Research methods are determined by the goal, that is, the problem of spiritual and creative development of the individual as the professional culture basis of future preschool educators. The fundamental philosophical and psychological-pedagogical literature was reviewed, the curricula for the students on preschool education was analyzed. There have been systematic monitoring of the demonstration of students' spiritual and creative development during practical classes and in the process of creative competitions, cultural and educational events.

Results. In the article the interpretation of the concept of "spiritual and creative development of the future educator's personality" is given: Spiritual and creative developments are qualitative changes that occur in the mind of the future specialist in communication, learning, self-education and various activities, and lead to such manifestation in psyche, as unconditional love, expansion of consciousness, humanistic worldview, freedom of choice, optimism, high creative potential.

The components of professional culture of the future preschool educator are defined and characterized. Particular attention is paid to the concept of spiritual creativity, the essence of which is knowledge that the matter for any situation lies in the spiritual dimension, and its consequence is in the physical world. It is established that the spiritual and creative development of the individual is the basis for the professional culture of the future specialist.

Key words: *spiritual and creative development, professional culture, future educators of preschool educational institutions, creativity, spiritual creativity.*